Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Kohti kestävää EU:n kasviproteiini- ja kasviöljystrategiaa”

(oma-aloitteinen lausunto)

(2023/C 75/13)

Esittelijä: **Lutz RIBBE**

Komitean täysistunnon päätös	20.1.2022
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
	oma-aloitteinen lausunto
Vastaava jaosto	”maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö”
Hyväksyminen jaostossa	5.10.2022
Hyväksyminen täysistunnossa	27.10.2022
Täysistunnon numero	573
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	158/2/3

1. **Päätelmät ja suositukset**

1.1 Karjankasvatusala (johon sisältyy lihan, maitotuotteiden ja munien tuotanto) on EU:ssa taloudellisesti merkittävä osa maataloutta, mutta se on viime vuosina joutunut enenevässä määrin yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi muun muassa tehokarjanhoidon alueellisten ja maailmanlaajuisten ympäristövaikutusten vuoksi ja siksi, että ala on hyvin riippuvainen rehuntuonnista. Riippuvuus rehuntuonnista herättää huolta EU:n rehu- ja elintarviketurvasta. Erityisesti riippuvuus hyvin valkuaisainepitoisten kasvien tuonnista on huomattava (noin 75 prosenttia).

1.2 Karjankasvatusalan käytössä on epäsuorasti viljelymaata EU:n ulkopuolella, ja se vie myös suuren osan EU:n viljelymaasta. Sadosta käytetään noin 50 prosenttia eläinten ruokintaan, jotta saadaan tuotettua eläinperäisiä tuotteita, ja alle 20 prosenttia hyödynnetään suoraan ihmisten kasviperäiseksi ravinnoksi.

1.3 EU:n proteiinistrategiasta on keskusteltu vuosia, mutta ilmoitetuista aikeista huolimatta valkuaiskasvien viljelyn lisääminen Euroopassa ei ole tähän mennessä juurikaan edistynyt. Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (ETSK) tarkoituksena on esittää käsillä olevassa lausunnossa, mitä lisänäkökohtia olisi tässä yhteydessä otettava huomioon.

1.4 ETSK toteaa, että EU:ssa on vähän puutetta proteiinista varsinaisella (kasviperäisten) elintarvikkeiden alalla, mutta merkittävämpää puutetta on rehuseosten alalla. On paljon hyviä syitä laajentaa valkuaiskasvien viljelyä EU:ssa ja erityisesti hyödyntää nurmirehua entistä enemmän eläinten ruokinnassa. Olemassa olevasta potentiaalista huolimatta proteiinien valtavaa tuontia ei voida määrällisestikään ajateltuna täysin korvata eurooppalaisella tuotannolla aiheuttamatta merkittäviä vaikutuksia muilla maataloustuotannon aloilla.

1.5 ETSK korostaa lisäksi, että öljykasvien viljelyn laajentaminen EU:ssa voisi myös johtaa myönteisiin vaikutuksiin, kuten omavaraisuuteen traktoripolttoaineiden osalta, sellaisten öljykakkujen saatavuuden paranemiseen, joilla on erinomainen proteiinirehupotentiaali, ja viljelykierron lisäämiseen.

1.6 Keskeinen tuotantoa rajoittava tekijä on käytettävissä olevan maatalousmaan pinta-ala. Sekä perinteisessä että luonnonmukaisessa maataloudessa tapahtuu jatkuvasti innovatiivista edistystä tuottavuuden parantamiseksi, mutta silti myös ne ovat tuotantomääriltään rajallisia. ETSK pitääkin erittäin tärkeänä, että EU toteuttaa tutkimuksen EU:ssa viljeltäväksi soveltuvien valkuais- ja öljykasvien potentiaalista ja viljelyalaosuuksista Euroopassa.

1.7 EU:n proteiinistrategiassa tärkeänä osana on oltava karjankasvatuksen sovittaminen kokonaisuudessaan yhteen eurooppalaista ja maailmanlaajuista elintarviketurvaa, omavaraisuutta ja kestävää kehitystä koskevien EU:n omien tavoitteiden ja YK:n tavoitteiden kanssa. Valkuaiskasvien viljelyn lisääminen EU:ssa on tässä vain yksi osatekijä. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että suuntaus, jossa lihan ja maitotuotteiden maailmanlaajuinen keskimääräinen kulutus henkeä kohti lähestyy kehittyneiden maiden nykytasoa, ei ole YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden mukainen.

1.8 EU:n kasviproteiini- ja kasviöljystrategialla olisi myös edistettävä maaseutualueiden kestävää kehitystä EU:n pitkän aikavälin maaseutuvision mukaisesti esimerkiksi kehittämällä uusia alueellisia arvoketjuja, jotka ovat omavaraisia.

1.9 Saksassa liittohallituksen perustama maatalouden tulevaisuutta käsittelevä komitea (Zukunftskommission Landwirtschaft, ZKL), jossa ovat mukana kaikki asianosaiset ryhmät, on laatinut kokonaisvaltaista toimintamallia soveltaen ehdotuksia kestäväksi maatalous- ja elintarvikejärjestelmäksi, joka käsittää myös karjankasvatusalan. Kyseinen komitea on ehdottanut tuotantotapoihin muutoksia, jotka on määrä toteuttaa erilaisten välineiden avulla (markkinapohjaiset tulot ja palkkiot), jotta mahdollisuuksien mukaan kaikki maataloustuottajat kykenisivät mukautumaan. ETSK suosittelee, että komissio tutkii tarkkaan tätä mallia ja arvioi, soveltuisiko se myös EU:n proteiinistrategian kehittämiseen.

1.10 Edistääkseen myös strategisen omavaraisuuden tavoitteita proteiinistrategian on sisällettävä seuraavat elementit:

— kasviperäisiä proteiineja sekä niiden tarvelähtöistä ja optimoitua käyttöä koskevan tutkimuksen ja innovoinnin edistäminen koko arvoketjussa;

— EU:n proteiinipotentiaalin kehittäminen ja voimakkaampi edistäminen;

— tiukkojen eurooppalaisten standardien mukaisesti tuotettujen kasviperäisten proteiinien kestävän kotimaisen tuotannon vahvistaminen;

— alueellisten arvoketjujen ja alueellisten jalostusvalmiuksien kehittäminen ja laajentaminen;

— jatkuva yhteistyö instituutioiden ja maatalousjärjestöjen kanssa kotimaisten kasviproteiinien viljelyn edistämiseksi ja niiden käytön lisäämiseksi elintarvike- ja rehuteollisuudessa;

— satopotentiaalin lisääminen parantamalla ja laajentamalla edelleen jalostusstrategioita;

— koulutus- ja neuvontapalvelujen sekä tietämyksen siirron laajentaminen;

— valkuaiskasvien tuotannon mahdollistaminen ja helpottaminen ekologisilla aloilla;

— karjankasvatuksen vahvempi kytkeminen alueelliseen rehupotentiaaliin;

— päästöistä johtuvan pilaantumisen nykyisten raja-arvojen johdonmukainen noudattaminen (esim. nitraatti pinta- ja pohjavesissä, ammoniakki), ulkoisten kustannusten sisällyttäminen hintoihin;

— eläinten hyvinvoinnin kannalta erityisen suotuisien kasvatuskäytäntöjen edistäminen kuluttajille suunnatun tiedotuksen ja tuotemerkintöjen avulla;

— tuotanto- ja laatunormien määrittäminen, jotta voidaan puuttua EU:ssa valmistettujen tuotteiden kanssa kilpailevien tuotteiden maahantuonnin terveydellisiin ja ympäristöön liittyviin vaikutuksiin;

— samanaikainen tiedotuskampanja erilaisten ruokavalioiden ympäristö- ja terveysvaikutuksista.

2. **Johdanto ja tausta**

2.1 EU:n maatalouspolitiikka ja -käytännöt ovat olleet elintarvikehuollon kannalta onnistuneita. Nyt niissä kuitenkin keskitytään muun muassa Pellolta pöytään -strategian puitteissa entistä enemmän kestävyyskysymyksiin ja Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen. Viimeistään covid-19-pandemian ja Ukrainan sodan myötä uudeksi tavoitteeksi on noussut myös strateginen omavaraisuus.

2.2 Karjankasvatusala (johon sisältyy lihan, maitotuotteiden ja munien tuotanto) on EU:ssa taloudellisesti merkittävä ala, mutta se on viime vuosina joutunut enenevässä määrin yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi. Tämä johtuu useista eri syistä, ja yksi niistä on vahva riippuvuus rehuntuonnista.

2.3 Euroopan parlamentti toteaa unionin strategiaa valkuaiskasvien viljelyn edistämiseksi koskevassa päätöslauselmassaan ([1]), että unionissa ”vallitsee merkittävä kasvivalkuaisvaje teollisen karjankasvatusalan tarpeiden vuoksi” ja ettei ”tilanne ole valitettavasti juurikaan parantunut huolimatta – – biopolttoainetuotannon sivutuotteiden käytöstä eläinten rehussa”. ”[V]alkuaiskasvien viljely kattaa vain kolme prosenttia viljelymaasta, ja yli 75 prosenttia kasvivalkuaisen saannista muodostuu tuonnista, pääasiassa Brasiliasta, Argentiinasta ja Yhdysvalloista” ([2]), vaikka runsaasti proteiinia sisältävien raaka-aineiden tuotanto EU:ssa on kasvanut vuosien 1994 ja 2014 välisenä aikana yhteensä 24,2 miljoonasta tonnista 36,3 miljoonaan tonniin (+ 50 prosenttia). Kokonaiskulutus on kuitenkin kasvanut samalla ajanjaksolla 39,7 miljoonasta tonnista 57,1 miljoonaan tonniin (+ 44 prosenttia) ([3]). Poliittiset päätökset, kuten Blair House -sopimus, ovat vaikuttaneet ratkaisevasti näiden riippuvuuksien syntymiseen.

2.4 Rehuteollisuuden kannalta olennaisen tärkeä erityisrooli on soijarouheella ([4]), joka ”on suuren proteiinipitoisuutensa (yli 40 %) ja aminohappopitoisuutensa sekä ympärivuotisen saatavuutensa vuoksi rehuseosten ensisijainen ainesosa, minkä vuoksi rehuseosten koostumusta ei tarvitse muuttaa usein” ([5]). Soijan kulutus Euroopassa on noussut 2,4 miljoonasta tonnista vuonna 1960 lähes 36 miljoonaan tonniin vuotta kohti. Tämän valtavan kysynnän kattamiseksi soijan kasvattamiseen tarvitaan lähes 15 miljoonaa hehtaaria maata, ”josta 13 miljoonaa hehtaaria sijaitsee Etelä-Amerikassa” ([6]). Se on enemmän kuin Saksan koko peltoala (11,7 miljoonaa hehtaaria) ([7]). Suurin osa tuontisoijasta (noin 94 prosenttia) koostuu muuntogeenisistä lajikkeista.

2.5 Komission asiakirjassa ([8]) mainittujen hyvin proteiinipitoisten (yli 15 prosenttia) valkuaiskasvien ”osuus raakakasviproteiinitarjonnasta EU:ssa on noin neljäsosa. Vaikka viljakasvit ja nurmi vaikuttavat **merkittävästi** kasviproteiinien kokonaistarjontaan”, komissio ei yllättävää kyllä ota niitä huomioon kasviproteiineja koskevissa strategisissa pohdinnoissaan ”niiden alhaisen valkuaispitoisuuden ja vähäisen markkinarelevanssin vuoksi” ([9]). ETSK ei voi hyväksyä tällaista perustelua.

2.6 Erityisesti soijan laajamittainen tuonti johtuu lähinnä siitä, että sen luonnolliset viljelyolosuhteet ovat Yhdysvalloissa ja Etelä-Amerikassa paremmat, minkä vuoksi tuotanto on siellä merkittävästi edullisempaa. Tähän ovat myös syynä osittain huomattavasti heikommat ympäristö- ja sosiaalistandardit, mistä ovat esimerkkeinä luonnonmetsien hakkuut Etelä-Amerikassa sekä alkuperäiskansojen ja pienviljelijöiden karkottaminen ([10]). ETSK on tyytyväinen siihen, että komissio on pannut ongelman merkille ja sitoutunut ”metsäkatoa aiheuttamattomiin toimitusketjuihin” ([11]).

([1]) Euroopan parlamentin 17. huhtikuuta 2018 antama päätöslauselma unionin strategiasta valkuaiskasvien viljelyn edistämiseksi (EUVL C 390, 18.11.2019, s. 2).

([2]) Euroopan parlamentin 17. huhtikuuta 2018 antama päätöslauselma (EUVL C 390, 18.11.2019, s. 2), kohta E. ETSK:n kommentti: 75-prosenttinen riippuvuus koskee hyvin proteiinipitoisia valkuaiskasveja. Useissa keskusteluissa kuitenkin sivuutetaan käsittämättömästä syystä se, että eläimet saavat runsaasti valkuaista heinästä ja viljasta.

([3]) Euroopan parlamentin 17. huhtikuuta 2018 antama päätöslauselma (EUVL C 390, 18.11.2019, s. 2), kohta L.

([4]) Komission kertomus neuvostolle ja Euroopan parlamentille kasviproteiinien kehittämisestä Euroopan unionissa (COM(2018) 757 final), s. 2.

([5]) COM(2018) 757 final, s. 4.

([6]) Euroopan parlamentin 17. huhtikuuta 2018 antama päätöslauselma (EUVL C 390, 18.11.2019, s. 2), kohta L.

([7]) Eurostatin mukaan EU:ssa on yhteensä noin 174 miljoonaa hehtaaria maatalousmaata (mukaan lukien laitumet ja niityt) (määrä ennen brexitiä).

([8]) COM(2018) 757 final.

([9]) Euroopan parlamentin 17. huhtikuuta 2018 antama päätöslauselma (EUVL C 390, 18.11.2019, s. 2).

([10]) ETSK:n lausunto aiheesta ”EU:n markkinoille saatettaviin tuotteisiin liittyvän metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen riskin minimointi” (EUVL C 275, 18.7.2022, s. 88).

([11]) ETSK:n lausunto aiheesta ”EU:n markkinoille saatettaviin tuotteisiin liittyvän metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen riskin minimointi” (EUVL C 275, 18.7.2022, s. 88).

EU ei ole tehnyt viimeisimmissä YMP:n uudistusehdotuksissa eikä Mercosur-valtioiden kanssa käydyissä neuvotteluissa riittäviä aloitteita, joilla voitaisiin tosiasiallisesti vähentää tuontiriippuvuutta.

2.7 Tässä yhteydessä on todettava, että erityisesti valkuaiskasvien viljely on hyötynyt nykyisen YMP:n puitteissa ns. ekologisista aloista, joita ei uudistuksen jälkeen enää ole. Typpeä yhteyttävät kasvit ovat yleisimmin ekologisilla aloilla ilmoitettava kasvityyppi, ja 37 prosenttia (!) ekologisista aloista on vastaavassa käytössä. Koska toimitettujen kansallisten strategiasuunnitelmien arviointi uuden YMP:n täytäntöönpanoa varten on yhä kesken, ETSK ei kykene vielä ottamaan kantaa siihen, parantavatko vai heikentävätkö ne tilannetta. Jäsenvaltioilla on tosin käytössään useita vaihtoehtoja tuotannon edistämiseksi (erityisesti tuotantosidonnaiset tuet), mutta alustavien arvioiden pohjalta on pelättävissä, että a) kaikki jäsenvaltiot eivät tule käyttämään niitä ja että b) tukimäärät eivät ole riittävän houkuttavia.

2.8 ETSK:n kanta on selvä: ”EU:n proteiiniomavaraisuuden parantaminen on toivottavaa kaikilta kannoilta katsottuna. Soijapapujen tuonti kolmansista maista voi olla syynä metsäkatoon, metsien tilan heikkenemiseen ja luonnon ekosysteemien tuhoutumiseen tietyissä tuottajamaissa. Paljon proteiinia sisältävien palkokasvien ja -hedelmien kehittäminen unionissa rajoittaisi tuontia ja vaikuttaisi siten myönteisesti ilmastoon ja ympäristöön.” ([12])

2.9 Kukaan ei kiistä tätä näkemystä, ja EU:ssa on keskusteltu jo pitkään tarvittavasta EU:n proteiinistrategiasta, mutta paljoa enempää kuin sitoutuminen valkuaiskasvien viljelyyn Euroopassa ja kohdassa 2.7 mainitut välineet ei tähän mennessä ole kuitenkaan saatu aikaan. Tehokkaaseen EU:n proteiinistrategiaan on siis vielä pitkä matka.

2.10 Covid-19-pandemian ja viimeistään Ukrainan sodan alkamisen myötä on käynyt selväksi, ettei maailmanlaajuisella työnjaolla ja kauppasuhteilla ole pelkästään myönteisiä vaikutuksia. Ne voivat johtaa ongelmiin, joita ei tähän asti ole otettu riittävästi tai lainkaan huomioon. Uutena avainsanana on strateginen omavaraisuus. Kasvosuojusten, lääkkeiden, puolijohteiden tai kaasun, öljyn ja hiilen kaltaisten fossiilisten energialähteiden toimitusvajeiden myötä on nähty, että riippuvuus voi johtaa vakaviin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin häiriöihin.

2.11 Ukrainan sota ja sen odotettavissa olevat pitkäaikaisvaikutukset sekä Euroopan että koko maailman maatalouteen ja Euroopan elintarviketeollisuuteen ovat pysyviä ja edellyttävät muutoksia.

2.12 Päätöslauselmassaan ”Ukrainan sota ja sen taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset” ([13]) ETSK toteaakin, että ”konfliktista on väistämättä vakavia seurauksia EU:n maatalouselintarvikealalle, joka tarvitsee lisätukea, ja että EU:n on tätä varten vahvistettava sitoutumistaan **kestävien elintarvikejärjestelmien** varmistamiseen ja – – erityisesti parannettava elintarviketurvaansa vähentämällä riippuvuutta keskeisistä tuoduista maataloustuotteista ja tuotantopanoksista”.

2.13 Samalla ETSK tähdentää, ”ettei sodan vaikutusten tulisi vaarantaa – – ilmastotoimia ja kestävyyttä” ja että YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman kestävän kehityksen tavoitteet edistävät myös rauhaa, turvallisuutta ja köyhyyden vähentämistä. ETSK:n katsoo, että **Euroopan vihreän kehityksen ohjelman** avulla voidaan viedä YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman täytäntöönpanoa ja oikeudenmukaista siirtymää eteenpäin.

2.14 EU:n valtion- tai hallitusten päämiehet ovat myös ottaneet asiaan kantaa 11. maaliskuuta 2022 antamassaan Versailles’n julistuksessa, jossa todetaan seuraavaa: ”Parannamme elintarviketurvaa vähentämällä riippuvuuttamme keskeisistä tuoduista maataloustuotteista ja tuotantopanoksista, erityisesti lisäämällä kasviperäisten proteiinien tuotantoa EU:ssa.” ([14])

([12]) Puheenjohtajavaltio Ranskan pyytämä ETSK:n valmisteleva lausunto aiheesta ”Ruokaturva ja kestävät elintarvikejärjestelmät”, (EUVL C 194, 12.5.2022, s. 72), kohdan 1.3 ii alakohta.
([13]) ETSK:n täysistunnossaan 24. maaliskuuta 2022 hyväksymä päätöslauselma (EUVL C 290, 29.7.2022 s.1).
([14]) https://www.consilium.europa.eu/media/54798/20220311-versailles-declaration-fi.pdf

3. **Faktoja ja suuntauksia**

3.1 ETSK katsoo, että kattavaa EU:n proteiinistrategiaa kehitettäessä on keskusteltava systeemisistä kysymyksistä paljon nykyistä enemmän ja otettava ne paremmin huomioon. Lisäksi on selvitettävä, miten nykyistä järjestelmää on arvioitava Euroopan strategisen omavaraisuuden sekä globaalien ja alueellisten kestävyysnäkökohtien kannalta ja mitä etuja ja haittoja järjestelmästä on maataloustuottajille, kuluttajille, ympäristölle ja tuotantoeläimille, ja kiinnitettävä huomiota myös ajankohtaisiin suuntauksiin, jotka vaikuttavat proteiinien hankintaan.

Elintarvikkeeksi, polttoaineeksi vai rehuksi – mitä viljelemme ja mitä tapahtuu viljelykasvien sadolle?

3.2 Nykyisten suurten lihamäärien tuottaminen ei olisi mahdollista Euroopassa ilman suuria proteiinien tuontimääriä, vaikka merkittävä osa maatalouden sadosta käytetäänkin jo nykyisin rehuna. Esimerkiksi Saksassa rehuna käytetään lähes kaksi kolmasosaa (!) koko sadosta eli melkein koko nurmiala (jonka satoa ei toki voida hyödyntää suoraan ihmisravinnoksi) ja 60 prosenttia sekä maissista että viljasta ([15]). Määrällisesti sadon toiseksi tärkein käyttötarkoitus ei ole kasviperäisten elintarvikkeiden vaan käyttöenergian tuotanto (maissista biokaasua, rapsista biodieseliä ja viljasta ja sokerijuurikkaasta bioetanolia). Kasvien suora hyödyntäminen ravinnoksi on vasta kolmannella sijalla. Saksassa kasviperäisten elintarvikkeiden (pääasiassa leipäviljat, perunat, sokeri, rapsiöljy ja avomaavihannekset) osuus on vain 11 prosenttia koko kasvintuotannosta.

3.3 Myös tuoduista kasviproteiineista käytetään rehuna 93 prosenttia. Juuri kyseisestä tuonnista sekä lihantuotannon laajuudesta ja tehokkuudesta on käyty viime vuosina monia yhteiskunnallisia keskusteluja.

3.4 On huomioitava kaksi seikkaa: Ensinnäkin EU:ssa on vähän puutetta proteiinista varsinaisella (kasviperäisten) elintarvikkeiden alalla, mutta merkittävämpää puutetta on rehuseosten alalla. Toiseksi suuria proteiinien tuontimääriä ei voida täysin korvata eurooppalaisella tuotannolla aiheuttamatta merkittäviä vaikutuksia muilla maataloustuotannon aloilla.

3.5 Keskeisenä rajoittavana tekijänä on nimittäin käytettävissä olevan maatalousmaan pinta-ala. Sekä perinteisessä että luonnonmukaisessa maataloudessa tapahtuu jatkuvasti innovatiivista edistystä tuottavuuden parantamiseksi, mutta silti myös ne ovat tuotantomääriltään rajallisia. Saksalainen öljykasvien jalostusteollisuuden liitto tuleekin perusteellisen analyysin jälkeen siihen tulokseen, että ”näiden proteiinilähteiden hankintakanavat on edelleen turvattava, sillä kotimaisiin tuotteisiin perustuva täydellinen omavaraisuus ei edelleenkään ole realistista” ([16]).

3.6 Näitä keskeisiä toteamuksia ei pidä ymmärtää väärin. On monia hyviä syitä edistää voimakkaasti valkuais- ja öljykasvien viljelyn lisäämistä EU:ssa. Ne sitovat typpeä maaperässä, vähentävät mineraalitypen tarvetta, parantavat maaperän laatua ja hedelmällisyyttä sekä edistävät ilmastonsuojelua (esimerkiksi vähentämällä liikennettä, metsäkatoa ja tuotantopanosten käyttöä). Laajennettu viljelykierto vähentää tuholaisten määrää ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Valkuaiskasvien viljelyyn käytetään nykyään vain hyvin pientä osaa (noin kolmea prosenttia) maatalousmaasta. Erittäin hyödyllinen valkuaiskasvien viljelyn lisääminen tapahtuisi kuitenkin väistämättä muiden viljelymuotojen, kuten muiden pelto- ja energiakasvien viljelyn, kustannuksella, tai se olisi ristiriidassa esimerkiksi muiden luonnonsuojelutoimien kanssa.

Nykyisiä suuntauksia

3.7 Onkin suositeltavaa ensin kuvata ja analysoida suuntauksia, jotka voivat vaikuttaa karjankasvatukseen ja eläinten ruokintaan tulevaisuudessa ja sitä kautta proteiinien tarpeeseen ja laatuun.

([15]) Käytössä olevaa maatalousmaata oli EU27-maissa vuonna 2017 yhteensä 178,7 miljoonaa hehtaaria. Tästä määrästä viljelymaata oli 105,5 miljoonaa hehtaaria, mistä 63 prosentilla (eli 66,8 miljoonalla hehtaarilla) viljeltiin rehua (https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1196852/umfrage/landwirtschaftliche-flaechen-in-der-eu-nach-nutzungsart/).

([16]) Verband der ölsaatenverarbeitenden Industrie in Deutschland (OVID), *Eiweißstrategie 2.0* (Proteiinistrategia 2.0), 2019.

3.7.1 Kuluttajien käyttäytymisessä on jo nähtävissä muutoksia. Yhä useammat kuluttajat vähentävät lihankulutustaan tai luopuvat siitä kokonaan. Suuri lihankulutus on Euroopassa nyttemmin kyseenalaistettu myös ravitsemuksellisesti, ja eräissä jäsenvaltioissa lihankulutus on jo vähentynyt ([17]). Tämä on selkeästi nähtävissä tilastojen lisäksi myös supermarkettien hyllyissä, missä valkuaiskasveista valmistettujen lihankorvikkeiden määrä on lisääntynyt huomattavasti.

3.7.2 Toista suuntausta voidaan kuvata sanoin ”vähemmän mutta laadukkaampaa lihaa”. Eläinten hyvinvointia ja paikallistuotantoa painottavat laadukkaat tuotevalikoimat lisääntyvät, ja tällä on vaikutusta eläinten ruokintaan. Yhä useammat kuluttajat kiinnittävät huomiota siihen, miten eläimiä pidetään ja ruokitaanko niitä esimerkiksi paikallisesti tuotetulla ja/tai geenimuuntelemattomalla rehulla, pääsevätkö ne laiduntamaan jne. EU:ssa on jo havaittavissa tässä suhteessa huomattavaa eriytymistä.

3.7.3 Tätä suuntausta pidettiin aiemmin kapeana markkinasektorina, mutta merkittäviä muutoksia on jo käynnissä: useissa jäsenvaltioissa monet suuret supermarkettiketjut ovat asteittain nostaneet eläinten hyvinvointiin ja ympäristöön liittyviä vaatimuksiaan tuorelihatuotteidensa osalta. Odotettavissa on lisää radikaaleja muutoksia: vuodesta 2030 lähtien osa suurista halpamarketeista hankkii kaikki tuorelihatuotteensa ainoastaan maataloustuottajilta, joilla on ulkona laiduntavaa ja ensiluokkaisissa oloissa kasvatettua karjaa. Muutos koskee kaikkia tuotantoeläinryhmiä (nauta, sika, kana ja kalkkuna).

3.7.4 Suunniteltu tai jo käynnissä oleva luomuviljelyn lisääntyminen EU:ssa vaikuttaa myös rehun hankintaan (ja soijantuontiin). Euroopan komission mukaan luonnonmukainen karjankasvatus on lisääntynyt vuosittain 10 prosenttia. Tätä suuntausta saattaa osaltaan edistää Pellolta pöytään -strategian 25 prosentin tavoite, jos markkinat kehittyvät vastaavasti, mitä YMP pyrkii edesauttamaan. Koska soijapavuista myydään maailmanlaajuisesti vain kuusi prosenttia geenimuuntelemattomana soijana, maatalousyritysten on etsittävä vaihtoehtoja ja/tai tuotettava itse enemmän rehua.

3.7.5 Myös maitoalalla on jo havaittavissa selviä muutoksia: monissa jäsenvaltioissa elintarvikekauppiaat edellyttävät meijereiltä, että maito ja maitotuotteet on tuotettu siten, ettei lehmien ruokinnassa ole käytetty geenimuunneltua rehua. Tämän vuoksi esimerkiksi Saksassa noin 70 prosenttia maidosta tuotetaan nykyisin hyödyntämättä soijarouhetta rehuna. Markkinat alkavat eriytyä, ja esimerkkejä tästä ovat mm. laiduntavien lehmien maito, ilman säilörehua tuotettu maito ja vuoristoalueiden maito. Maitotuotteet ovat kuitenkin tulevaisuudessakin olennainen, kaikkien saatavilla oleva proteiinin lähde kaikkien ikäryhmien tasapainoisessa ruokavaliossa.

3.7.6 Tässä yhteydessä on syytä muistaa myös ETSK:n tiedonanto ”Laajaperäisen karjankasvatuksen ja eloperäisten lannoitteiden hyödyt Euroopan vihreän kehityksen ohjelman yhteydessä” ([18]). Tiedonannossa tunnustetaan (pysyviä laitumia ja niittyjä hyödyntävän) laajaperäisen karjankasvatuksen erityismerkitys, kun on kyse luonnon monimuotoisuuden edistämisestä ja muista ympäristön ja maaseutukulttuurin hyväksi annettavista panoksista, sekä otetaan huomioon, että sen ”merkitys kestävän kehityksen mukaisten, terveellisten, turvallisten ja korkealaatuisten elintarvikkeiden tuottamisessa on avainasemassa erityisesti maailman väestön kasvaessa”. Myös toisessa komitean lausunnossa tuodaan esiin tarve korostaa enemmän ”laidunten ja apiloiden roolia märehtijöiden tärkeänä proteiinin lähteenä” ([19]).

3.7.7 Täysin erilainen kehityssuuntaus on niin kutsutun keinolihan kehittäminen, jolla voi olla tuhoisia taloudellisia seurauksia maataloudelle ja perinteiselle karjankasvatukselle sekä alan koko maatalous- ja elintarvikejärjestelmälle. Keinolihalla ei ole mitään tekemistä lihan kanssa, vaan se tuotetaan teollisesti reaktoreissa. Kyseinen suuntaus ei ole lähtöisin kuluttajilta eikä maataloustuottajilta, vaan Cargillin, Tyson Foodsin ja Nestlén kaltaisilta suurilta monikansallisilta yrityksiltä. Ne tutkivat tai kehittävät menetelmiä keinolihan valmistamiseksi teollisissa reaktoreissa perustelunaan, että ne kykenevät reaktorissa samaan kuin mitä maataloustuottajat ovat tehneet läpi ihmiskunnan historian harjoittaessaan perinteistä karjankasvatusta eli kasvattamaan soluja mutta käyttäen paljon vähemmän maata. Ei ole kuitenkaan varmaa, säästääkö

([17]) Saksassa sianlihan kulutus asukasta kohden on laskenut vuosien 1995 ja 2021 välisenä aikana 39,8 kilosta 31 kiloon.

([18]) ETSK:n tiedonanto aiheesta ”Laajaperäisen karjankasvatuksen ja eloperäisten lannoitteiden hyödyt Euroopan vihreän kehityksen ohjelman yhteydessä”.

([19]) Puheenjohtajavaltio Ranskan pyytämä ETSK:n valmisteleva lausunto aiheesta ”Ruokaturva ja kestävät elintarvikejärjestelmät” (EUVL C 194, 12.5.2022, s. 72).

tämä vettä ja muita resursseja, ja myös laatuun ja tuotantokustannuksiin liittyy epävarmuustekijöitä. ETSK kehottaa käynnistämään laajan yhteiskunnallisen keskustelun tämän mahdollisen kehityssuuntauksen herättämästä huolesta ja sen kielteisistä seurauksista karjankasvattajille ja lihatuotantoketjulle, sillä se saattaa vahingoittaa taloutta ja työllisyyttä kaikissa jäsenvaltioissa ja koko Euroopan unionia.

Poliittisia toimia

3.8 Aihepiiriin liittyy nykyisin selkeitä poliittisia toimia, jotka menevät sisällöllisesti jopa pidemmälle kuin Pellolta pöytään -strategia. Nämäkin toimet on toteutettu osana täysin erillistä yhteiskunnallista keskustelua. Esimerkiksi Saksassa liittohallitus perusti heinäkuussa 2020 maatalouden tulevaisuutta käsittelevän komitean (Zukunftskomission Landwirtschaft, ZKL), jonka 32 jäsentä edustavat hyvin erilaisia yhteiskuntaryhmiä, kuten perinteisiä maataloustuottajajärjestöjä ja tiedemaailmaa. Sen tavoitteena oli laatia yhteiskunnallisten tahojen laajalti hyväksymä visio maatalous- ja elintarvikejärjestelmän tulevaisuudesta. Komitean suositukset hyväksyttiin yksimielisesti ja ne julkaistiin kesäkuussa 2021. Ne perustuvat yhteiseen periaatteeseen: tehokkain ja kestävin tapa parantaa maatalouden ekologista ja (eläinten hyvinvointiin liittyvää) eettistä vastuuta on löytää keinoja palkita kestäväpohjaisempia tuotantotapoja taloudellisesti ottamalla käyttöön uusia välineitä ja tekemällä niistä näin taloudellisesti kannattavia.

3.9 Maatalouden tulevaisuutta käsittelevä komitea noudattaa karjankasvatusalalla Saksan maatalousministeriön perustaman karjankasvatuksen asiantuntijaverkoston (Kompetenznetzwerk Nutztierhaltung) suosituksia. Helmikuussa 2020 julkaistuissa suosituksissa ([20]) hahmotellaan muutosstrategia karjankasvatuksen uudistamiseksi tavoitteena parantaa merkittävästi eläinten hyvinvointia. Strategiassa esitetään verojen tai maksujen kautta tapahtuvaa rahoitusta täydennettynä korkeammilla markkinahinnoilla ja palkkiolla, joka on sidottu määriteltyjen karjankasvatusstandardien noudattamiseen, mistä on osoituksena pakollinen merkintä. Tällaiset toimet ovat ratkaisevan tärkeitä, jotta asianomaisille maataloustuottajille voidaan varmistaa taloudelliset näkymät. Muutosstrategialla on määrä turvata karjankasvatustilojen toimeentulo ja samalla pienentää karjan määrää.

3.10 Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että nykyiset karjankasvatusmuodot Euroopassa ovat tietyiltä osin lähtökohtaisestikin erilaisia sekä tuontikysynnän (pääasiassa soijan) että alueellisten ympäristövaikutusten osalta. Perinteisemmät tai laajaperäiset ja luonnonmukaiset pinta-alasidonnaiset tuotantomuodot perustuvat yleensä alueellisten rehujen ja tuotantopanosten käyttöön, ja niiden ympäristövaikutukset ovat maltillisia ja toisinaan jopa välttämättömiä kulttuurimaiseman säilyttämisen kannalta, kun taas nykyisin lisääntyvä tehokarjankasvatus rasittaa alueellista ympäristöä ja perustuu (EU:n jo ennestään suuresta peltoalueiden käytöstä huolimatta) pääasiassa tuontirehuun, jonka viljelyllä on alkuperämaissa valtavia seurauksia (muun muassa maailmanlaajuisen metsäkadon ja ilmastonmuutoksen eteneminen ja yhteiskunnalliset häiriöt).

3.11 EU:n proteiinistrategiassa tärkeänä osana onkin oltava karjankasvatuksen sovittaminen kokonaisuudessaan yhteen eurooppalaista ja maailmanlaajuista elintarviketurvaa, omavaraisuutta ja kestävää kehitystä koskevien EU:n omien tavoitteiden ja YK:n tavoitteiden kanssa. Valkuaiskasvien viljelyn lisääminen EU:ssa on tässä vain yksi osatekijä, mutta yleisesti ottaen voidaan sanoa, että suuntaus, jossa lihan ja maitotuotteiden maailmanlaajuinen keskimääräinen kulutus henkeä kohti lähestyy kehittyneiden maiden nykytasoa, ei ole YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden mukainen. Karjan määrää on väistämättä vähennettävä.

3.12 Maatalouden tulevaisuutta käsittelevä komitea on periaatteessa jo arvioinut nykyistä maatalous- ja elintarvikejärjestelmää osana yhteiskunnallista keskustelua, jota muidenkin EU-maiden ja Euroopan komission olisi syytä analysoida tarkemmin. Arvioinnissa tunnustetaan maatalouden kiistattoman myönteiset vaikutukset yhteiskunnan kannalta mutta kritisoidaan samalla sitä, mihin tuotannon kehittäminen on viime vuosina perustunut ja millaisia seurauksia sillä on ollut: ”Edistyksen kääntöpuolena on luonnon, ympäristön, eläinten ja luonnon kiertokulkujen liiallinen hyödyntäminen aina

([20]) https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/DE/_Tiere/Nutztiere/200211-empfehlung-kompetenznetzwerk-nutztierhaltung.html

siihen pisteeseen, että toiminta vaikuttaa vaarallisella tavalla ilmastoon. Samaan aikaan myös maatalous on talouskriisissä. Erilaiset – myös poliittiset – tekijät ovat johtaneet tuotantotapoihin, jotka eivät ole ekologisesti, taloudellisesti tai sosiaalisesti tulevaisuuden vaatimusten mukaisia. – – Vallitsevien tuotantomuotojen aiheuttamien ulkoisten kustannusten vuoksi nykyisen maatalous- ja elintarvikejärjestelmän jatkaminen entisellään ei ole vaihtoehto sen paremmin ekologisista ja tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyvistä kuin taloudellisistakaan syistä" ([21]).

4. **Vaatimuksia: proteiinien kestävän saannin varmistaminen ja öljykasvien roolin vahvistaminen**

4.1 Omavaraisuutta yhä enemmän strategisena tavoitteena pitävässä Euroopassa on paikallaan tehdä vertailuja energiapolitiikkaan: olisi vähennettävä tuontiriippuvuutta mahdollisimman paljon ja keskityttävä tarpeiden kestävään kattamiseen omilla resursseilla.

4.2 Toisin kuin energia-alalla, jossa uusilla teknologioilla (kuten tuuli, aurinko, biomassa ja vety) voidaan kompensoida fossiilisten polttoaineiden puutetta, elintarvikealalla on maailmanlaajuisesti mukautettava tuotanto ja kulutus rajallisen luonnonpääoman (pääasiassa maan, mutta myös luonnon monimuotoisuuden) potentiaalin mukaan. Samalla on priorisoitava maatalouden tuotosten käyttöä. Kasvituotteiden (kuten viljat, hedelmät ja vihannekset) toimittaminen ihmisille on asetettava ehdottomalle etusijalle. Onneksi ei ole syytä huoleen, sillä EU pystyy huolehtimaan näistä väestönsä tarpeista. Maailman nälkäongelmasta johtuvien huolenaiheiden lisääntyessä olisi kuitenkin pidettävä mielessä, ettei ongelmaa voida ratkaista lihantuotannolla. Päinvastoin: rehuntuotanto (kuten myös energiakäyttöön tarkoitetun biomassan tuotanto) kilpailee elintarviketuotannon kanssa.

4.3 Tätä maankäytön konfliktia kärjistää se, että lähes kaikilla EU:n alueilla maatalous joutuu kilpailemaan osin voimakkaastikin maa-alasta. EU:n arvioiden mukaan maatalousmaan häviäminen esimerkiksi kaupungistumisen, rakentamisen ja infrastruktuurin kehittämisen johdosta saattaa vuoteen 2030 mennessä supistaa viljelyaloja lähes miljoonalla hehtaarilla.

4.4 Maailmanlaajuisessa vertailussa EU:n tilanne on kuitenkin hyvä. Eurooppalaisen maatalousmallin ([22]) periaatteisiin pohjautuva EU:n maatalous pystyy kiistatta tarjoamaan kaikille kansalaisille riittävästi laadukkaita kasvituotteita ja lisäksi toimittamaan suuria määriä rehuja, vaikkakaan nykyisiin tarpeisiin ei kyetä vastaamaan. Kun lisäksi otetaan huomioon, ettei Ukrainan ja Venäjän viljatoimituksia luultavasti kyetä viemään nälkäongelmista kärsiville alueille, on pohdittava, pitäisikö EU:ssa käyttää vähemmän viljaa rehuna (tai polttoaineena), jotta voidaan osaltaan edistää pahenevan maailmanlaajuisen nälkäongelman ratkaisemista ja parantaa myös proteiinien saantia.

4.5 EU:n proteiinistrategian yhteydessä on muistettava, että märehtijöillä (mutta ei vain niillä) on kyky, jota ihmisillä ei ole: ne voivat käyttää ravinnokseen heinää. Nurmirehu voisi täydentää yksimahaistenkin eläinten (siat ja siipikarja) rehuannoksia. Sillä pitäisikin olla merkittävä rooli kestävässä proteiinien saannissa, mutta poliittisissa keskusteluissa siihen kiinnitetään tällä hetkellä aivan liian vähän huomiota. EU:n viime vuonna tekemä päätös sallia liha- ja hyönteisjauho uudelleen rehuissa voi osaltaan vähentää kasviproteiinin osuutta eläinten ruokinnassa.

4.6 Saksalaisen öljy- ja valkuaiskasvien edistämisjärjestön (Union zur Förderung von Öl- und Proteinpflanzen, UFOP) asiantuntijaelinten tuoreimmat tutkimukset rapsin ja palkokasvien potentiaalista viljelyssä ja eläinten ruokinnassa osoittavat, että rapsia ja palkokasveja on mahdollista viljellä paljon nykyistä enemmän ja samalla voidaan laajentaa merkittävästi viljelykiertoa. Rapsin ja palkokasvien osuus peltoalasta voisi olla kummankin osalta noin 10 prosenttia, mikä yli kaksinkertaistaisi esimerkiksi palkokasvien (erityisesti herneet, härkäpavut, soijapavut, rehulupiinit) nykyisen osuuden. Öljykasvien viljelyn lisääminen ei siis ole kestävän maankäytön este – päinvastoin. Tämä voidaan kuitenkin toteuttaa vain muiden viljelymuotojen kustannuksella.

4.7 Kyseiset tutkimukset osoittavat kuitenkin myös, ettei nykyisen tuotantoeläinkannan tarpeita voida kattaa omavaraisesti ja että kannan vähentäminen on välttämätöntä, jos halutaan päästä lähemmäs strategisen omavaraisuuden tavoitetta.

([21]) Maatalouden tulevaisuutta käsittelevän komitean loppuraportti.
([22]) ETSK:n oma-aloitteinen lausunto aiheesta "Yhteisen maatalouspolitiikan uudistaminen vuonna 2013" (EUVL C 354, 28.12.2010, s. 35).

4.8 ETSK pitääkin erittäin tärkeänä, että EU toteuttaa tutkimuksen EU:n alueella viljeltäväksi soveltuvien valkuais- ja öljykasvien potentiaalista Euroopassa. Tutkimuksessa on otettava huomioon maankäytön kestävyys (viljelykierto, maaperän hedelmällisyys ja luonnon monimuotoisuus). Tutkimuksen tuloksia olisi hyödynnettävä määritettäessä Euroopan kansalaisten terveellisen kasvipohjaisen proteiiniruokavalion edellyttämää maa-alaa. Näin voidaan päätellä, mitä jää yli rehua (tai energiakäyttöä) varten ja kuinka paljon rehua on tuotava muualta karjankasvatusta varten, jotta voidaan varmistaa kestävyys ja eläinten hyvinvointi ylittämättä Euroopan ja koko maailman ekologisia rajoja. EU:n proteiinistrategialla on myös vastattava kysymykseen siitä, mitä seurauksia sillä on nykyisten kauppasopimusten (esim. Mercosur) kannalta ja miten kestävyysperiaatteiden mukaisesti toimivia maataloustuottajia voidaan EU:ssa suojella muuhun kuin kestävään tuotantoon perustuvalta tuonnilta.

4.9 ETSK:n mielestä on tärkeää korostaa, että öljyllä, joka saadaan öljykasvien viljelystä 10 prosentilla EU:n peltoalasta, voitaisiin saavuttaa maataloustraktoreiden polttoaineiden omavaraisuus, jos sitä käytettäisiin vain tähän tarkoitukseen. ETSK on jo korostanut aiemmissa lausunnoissaan ([23]), että on järkevää perustaa erillinen ohjelma esteröimättömien (eli puhtaiden) kasviöljyjen käytölle maatalouskoneissa sen sijaan, että niitä lisättäisiin dieselin sekaan. Olisi kuitenkin harkittava myös B100-tyyppisten polttoaineiden (100-prosenttista esteröityä kasviöljyä) käyttöä. Öljyn tuotannosta saatu öljykakku ([24]) on erinomainen proteiinirehu (sama koskee esimerkiksi alkoholituotannon sivutuotteita).

4.10 Eräät jäsenvaltiot (kuten Alankomaat) pyrkivät – hyvin erilaisista syistä – vähentämään jo nyt karjan määrää. Asiaan voidaan puuttua säädöksin tai markkinataloudellisten välineiden avulla. Selkeiden ympäristöä ja eläinten hyvinvointia koskevien standardien lisäksi ETSK kannattaa ensisijaisesti markkinataloudellisia ratkaisuja, jotta voidaan luoda edellytykset uusille alueellisille arvoketjuille, jotka ovat omavaraisia eivätkä jatkuvasti riippuvaisia tuesta. Samalla tällaisten ratkaisujen tulisi avata näkymiä kaikille karjankasvatusyrityksille, mikäli mahdollista. Niiden on myös mahdollisuuksien mukaan tarjottava kaikille maataloustuottajille EU:ssa mahdollisuus kestäväpohjaiseen tuotantoon ja varmaan toimeentuloon. Tämä edellyttää suojaa epäreilua kilpailua ja epäreiluja kauppatapoja vastaan, ja sen vuoksi on edistettävä maataloustuottajien markkinavoimaa maailmanlaajuiseen kestävään elintarvikejärjestelmään tähtäävässä muutosprosessissa.

4.11 Kaikki tämä osoittaa jälleen kerran, että kestävässä EU:n kasviproteiini- ja kasviöljystrategiassa on otettava huomioon maatalous- ja elintarvikejärjestelmä kokonaisuudessaan, sillä erillisestä viljelystrategiasta ei ole apua.

4.12 Markkinamekanismit on suunnattava siten, että ne heijastavat todellisia sosiaalisia, yhteiskunnallisia ja ympäristöön liittyviä kustannuksia. Markkinahäiriöt voidaan korjata faktoihin ja tieteeseen perustuvilla julkisilla toimenpiteillä, joilla pyritään optimoimaan yhteiskunnalle koituvien kustannusten ja hyötyjen välinen kompromissi ottaen huomioon kaikki asiaan liittyvät intressit.

Bryssel 27. lokakuuta 2022.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Christa SCHWENG

([23]) ETSK:n lausunto uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytöstä (EUVL C 77, 31.3.2009, s. 43).
([24]) Rapsia puristettaessa saadaan noin 1/3 öljyä ja 2/3 ns. öljykakkua.